

BOEK BESPREKING

EEN BIJZONDER BOEK

Dr. Alexis Carrel: *De onbekende mensch (l'Homme inconnu)*. Vertaling van Dr. Mr. W. Schuurmans Stekhoven. v. Loghum Slaterus Uitg. Mij. Arnhem. f 3,90.

Wie de laatste 100 jaren van de geschiedenis der tandheelkunde doorbladert kan een gevoel van trots nauwelijks onderdrukken wanneer hij daarbij bedenkt welke ingenieuze apparaten en technische mogelijkheden hem thans in staat stellen om aan de beoefening van dezen tak van wetenschap te *mogen* meewerken. Een gevoel van dankbaarheid omdat wij het in ons technisch kunnen reeds zoover hebben gebracht, terwijl wij daarnaast aan den vooravond van een wetenschappelijke waardeering staan die ons in steeds inniger contact brengt met de algemeene geneeskunde.

Innerlijke trots en dankbaarheid vervullen den tandarts van onzen tijd wanneer hij overdenkt hoe het, nog geen eeuw geleden, gesteld was met de uitoefening der tandheelkunde.

Onwillekeurig denken wij dan aan de woorden van Wagner uit Goethe's Faust:

„Zu schauen, wie vor uns ein weiser Mann gedacht,
Und wie wirs dann zuletzt so herrlich weit gebracht.“

Is het een wonder dat wij, gedragen door deze innerlijke krachten met enthousiasme verder werken aan de problemen die nog onopgelost voor ons liggen. En weer komen de woorden van Wagner in ons op:

„Mit Eifer hab ich mich der Studien beflissen;
Zwar weiss ich viel, doch möcht ich alles wissen.“

Maar als wij dan verder lezen, komt de waarschuwing van Faust:

„Du bist dir nur des einen Triebes bewusst,
O lerne nie den andern kennen!
Zwei Seelen wohnen, ach, in meiner Brust.“

Die eine will sich von der andern trennen ;
 Die eine hält, in derber Liebeslust,
 Sich an die Welt mit klammernden Organen ;
 Die andre hebt gewaltsam sich vom Dust
 Zu den Gefilden hoher Ahnen."

En evenals de waarschuwing van Faust tot Wagner, komt thans een boek uit Amerika de rust van onze zelfverzekerdheid en eigenwaan verstoren met een ernstige aanklacht.

Wij, die toch dikwijls ook zoo sterk de overtuiging hadden dat wij het in ons beroep al zoo „heerlijk ver gebracht” hadden, lezen dan ineens in het laatste boek van den beroemden medicus C a r r e l:

„Per slot van rekening is niet bevordering van wetenschap of machines, maar die van den mensch het werkelijke doel van onze beschaving.”

Wij lezen daar deze woorden in allerlei toonaarden, in een groot aantal variaties op steeds hetzelfde grondthema:

„Het gaat niet om de wetenschap, maar om den mensch!”

„De onbekende mensch” van Dr. Alexis Carrel dat in 1936 in een Nederlandsche vertaling door Dr. Mr. W. S c h u u r m a n s S t e k h o v e n bij van Loghum Slaterus’ Uitgeversmaatschappij is verschenen, werd in medische kringen lang niet zonder kritiek ontvangen.

Een felle oppositie steeg dikwijls op tegen deze onbekende en „daardoor” ongewenschte wijze van optreden door een medicus.

De schrijver is er zich trouwens wel van bewust geweest dat kritiek hem niet bespaard zou blijven: op blz. 310 lezen wij:

„Maar de mensch is niet tevreden met gezondheid, die slechts identiek is met afwezigheid van ziekte en afhankelijk van speciale dieëten, chemicaliën, endocrine producten, vitaminen, periodiek geneeskundig onderzoek en de kostbare hulp van ziekenhuizen, doktoren en verplegenden. Hij heeft behoefte aan natuurlijke gezondheid, die de vrucht is van weerstandsvermogen tegen infectieuze en degeneratieve ziekten en van een stabiel evenwicht van het zenuwstelsel. Hij moet zoo gebouwd zijn, dat het hem mogelijk is te leven, zonder zich overmatig om zijn gezondheid te bekommeren”.

„Deze conceptie van natuurlijke gezondheid zal heftige bestrijding vinden, omdat zij ingaat tegen onze gebruikelijke opvattingen. De tegenwoordige richting waarin de geneeskunde zich ontwikkelt, is die van de bevordering van kunstmatige gezondheid, van een soort „gerichte physiologie”.”

Het is verre van mijn bedoeling, mij de pretentie aan te matigen om in alle opzichten een oordeel over dit werk uit te kunnen spreken.

Toch geloof ik, nadat ik dit boek verscheidene malen heb doorgewerkt, dat de oppositie voor een belangrijk gedeelte bestaat uit ontevredenheid over het neerhalen van de bekende „heilige huisjes”, in vrees voor groote waarheden omdat ze ons dikwijls te machtig zijn en onze kleinheid en tekortkomingen in een zoo fel licht plaatsen. Een voorbeeld moge hier ook worden aangehaald. Zoo lezen wij op blz. 125 en 126:

„De geneeskunde is er nog allesbehalve in geslaagd menschelijk lijden zoo te verlichten als men ons wel tracht te doen gelooven.”

Carrel geeft een paar cijfers uit Amerika:

„Het publiek geeft elk jaar meer dan 700 miljoen dollar uit aan geneesmiddelen, terwijl de geneeskundige verzorging in al haar vormen ongeveer 3.5 milliard dollar kost.”

„De levensjaren, die wij gewonnen hebben door de onderdrukking van diphtherie, pokken, buiktyphus, enz., worden betaald met het langdurige lijden en den dreigenden dood, veroorzaakt door chronische aandoeningen, met name door kanker, suikerziekte en hartziekten. Bovendien is de mensch even vatbaar als vroeger gebleven voor chronische nephritis, hersengezwellen, arteriosclerose, syphilis, beroerte, verhoogden bloeddruk en evenzoo voor de intellectuele, moreele en physiologische aftakeling, die door deze ziekten worden teweeg gebracht.”

„Ofschoon de moderne hygiëne het menschelijk bestaan heel wat veiliger, langer en aangenamer heeft gemaakt, is zij er niet in geslaagd de ziekten te overwinnen. Die zijn alleen maar van aard veranderd.”

Men kan zich in eerste instantie misschien met allerlei voorbeelden tegen deze gedachten verzetten. Bij dieper nadenken komt men echter tot de conclusie dat deze woorden zooveel tragische waarheid bevatten dat wij er voor terug schrikken. Hoezeer hebben wij er ons bijvoorbeeld reeds mee verzoend dat tandcaries langs natuurlijke, biologische weg niet is te voorkomen.

Wij zien als „Het eenige middel tot behoud van het gebit voor het opgroeiende geslacht, de schooltandverzorging” (zie de waardevolle brochure van coll. Backer Dirks).

Wij zijn er reeds zoo aan gewend om deze degeneratieve volksziekte te behandelen, dat wij aan middelen om haar te voorkomen niet meer denken.

Wanneer Carrel ons zegt dat de hoogste taak van de geneeskunde is, om zichzelf overbodig te maken, dan schrikken wij er

een oogenblik van wanneer wij een dergelijke uitspraak op de tandheelkunde toepassen.

Wij lezen op blz. 311 en 312:

„Kunstmatige gezondheid is voor menscheijk geluk niet voldoende”.

„Mannen en vrouwen hebben doorlopend behoefte aan kleine herstellingen ofschoon zij een goede gezondheid schijnen te genieten”.

„De toenemende ontevredenheid van het publiek met de geneeskundige wereld moet daaraan tot op zekere hoogte worden toegeschreven. De geneeskunde is niet in staat den mensch de soort gezondheid te verschaffen waaraan hij behoefte heeft . . .”

„De hoop van de menschheid ligt in de voorkoming van degeneratieve en geestesziekten, *niet in de uitsluitende behandeling van de verschijnselen dier ziekten . . .*”

Vooraf deze laatste zinsnede brengt ons terug op ons eigen arbeidsterrein en geeft er een duidelijk beeld van waarom dit boek juist ook voor ons zoo uitermate interessant en belangrijk is.

Even denken wij daarbij terug aan de woorden van Wagner:

„Zwar weiss ich viel, doch möcht ich alles wissen.”

En aan het antwoord van Faust:

„Du bist dir nur des einen Triebs bewusst.”

En dan maakt het op ons een diepe indruk dat een van de grootste medici van deze verlichte eeuw een boek schrijft over „*De onbekende mensch*”.

Hoe het ook zij, op mij als tandarts, heeft dit boek een dusdanige indruk gemaakt, dat ik er, voor zoover dit thans nog noodig is, uw bijzondere aandacht op wil vestigen. De schrijver, Dr. Alexis Carrel, is een Fransch dokter. Hij is den 18en Juni 1873, bij Lyon geboren en was dus ruim zestig jaren toen zijn boek werd geschreven. Carrel werkte eerst als arts en prosector aan de universiteit van Lyon en werd in 1906 naar Amerika geroepen om te werken aan het bekende Rockefeller Institute te New York. Hier kwamen zijn gaven eerst volledig tot ontwikkeling en ontplooiing. Een groote belangstelling koesterde hij voor het terrein der weefselkulturen en hij was ook een der eersten die er in slaagde om dierlijke weefsels buiten het lichaam in leven te houden op kunstmatige voedingsbodems. In 1912 is hem voor dit werk de Nobelprijs voor geneeskunde toegekend. Hij was toen nog geen 40 jaar oud. Met deze korte mededeelingen over den schrijver

wil ik zeggen dat wij hier niet te doen hebben met de uitspraken van de eerste de beste medicus uit Amerika. Carrel is op medisch terrein een autoriteit en heeft zich in den loop van zijn leven zoodanig ingewerkt in genetica, voedingsleer, ontwikkeling, opvoedkunde, aethetica, moraal, religie, sociologie en oeconomie, dat wij terdege rekening moeten houden met zijn oordeel, en zijn boek niet mogen terzijde leggen met de bekende onverschilligheid waarmee in den loop der tijden zoovele „knuppels in het hoenderhok” zijn behandeld.

Zoo zijn de bladzijden die hij schrijft over de ver doorgevoerde specialiseering in de geneeskunde ook voor ons heel waardevol. Het is hier niet de plaats om over de tandheelkundige opleiding verder uit te wijden. Het is trouwens zeer de vraag of Carrel ook speciaal hieraan heeft gedacht toen hij schreef: „Veel verderfelijker is de overmatige specialiseering van de artsen. De geneeskunde heeft den zieken mensch in kleine mootjes gesneden en elk mootje heeft zijn eigen specialist. Wanneer een specialist zich, van den aanvang van zijn loopbaan af, uitsluitend wijdt aan een klein onderdeel van het lichaam, wordt zijn kennis van de rest zoo rudimentair, dat hij niet bij machte is zelfs ook maar dat gedeelte, waarin hij gespecialiseerd is, deugdelijk te verstaan.”

„Naarmate een specialist uitmuntender is, is hij tevens gevaarlijker.” Maar toch, wanneer wij zien in welke richting de tandheelkunde zich in het buitenland ontwikkelt, moeten wij erkennen dat deze opmerkingen niet aan ons mogen voorbij gaan.

De invloed van parodontale aandoeningen op het lichaam wordt met ontwijfelbare zekerheid erkend. Maar ook de indirecte invloed op den geest mag niet worden onderschat. De hersencellen zijn immers ondergedompeld in vloeistoffen waarvan de samenstelling door de bloedwei wordt geregeld, terwijl de bloedwei de afscheidingsproducten bevat van klieren en weefsels die door het geheele lichaam diffundeeren.

Het ligt dan ook volkomen in onze lijn om kennis te nemen van de motieven welke Carrel ertoe leiden om opmerkingen te plaatsen als op blz. 123:

„Maar gedurende ziekte behoudt het lichaam dezelfde eenheid als in dagen van gezondheid. Het is in zijn geheel ziek; geen enkele stoornis beperkt zich volkomen tot één enkel orgaan.”

Nu we dan toch zijn aangekomen op het terrein van de parodontale aandoeningen geeft de schrijver ons interessante aanwijzingen over de mogelijke aetiologie van de parodontose, wanneer hij den invloed van den geest op het lichaam bespreekt.

„Het publiek zou gaan weigeren genoegen te nemen met de

hulp van geneeskundigen, die nergens verstand van hebben dan van een klein stukje van het lichaam . . .”

Pathologen zouden er toe worden gebracht de afwijkingen van de lichaamsvochten evengoed te gaan bestudeeren als die van de organen. Rekening te gaan houden met den *invloed van het geestelijke op de weefsels* en omgekeerd. Wat mijn persoonlijk inzicht in de aetiologie der parodontose betreft, herinner ik er aan dat ik in 1935, (*Zahnärztl. Rundschau* Nr. 15) stelling heb genomen tegen de artikelen van Dr. Rawengel uit Stettin: „Wesen der Parodontosen” en „Zur Kasuistik der Parodontosen”. Deze artikelen van Rawengel maakten toen op mij den indruk van fantastische hypothesen en in dien geest is mijn kritiek op zijn gedachtegang dan ook geweest.

Toch liet zijn standpunt mij niet los. In de eerste plaats constateerde ik in mijn praktijk herhaaldelijk typische gevallen van samengaan van verborgen zielsconflicten met ernstige gevallen van een of anderen vorm van parodontose. En in de tweede plaats constateerde ik niet zelden het optreden van recidieven ondanks de meest zorgvuldige locale behandeling door collega's of door mijzelf. De groote onzekerheid der prognose bracht mij herhaaldelijk de artikelen van Dr. Rawengel in herinnering.

Geheel in de lijn van zijn gedachten liggen de opvattingen van Carrel. Zoo lezen wij op blz. 154:

„De Fransche uitdrukking „Se faire du mauvais sang” is letterlijk juist. De instabiliteit van het moderne leven, de voortdurende agitatie en het gebrek aan veiligheid, scheppen bewustzijntoestanden, die nerveuse en organische stoornissen van maag en ingewanden, gebrekkige stofwisseling en overgang van darmbacteriën in de bloedsomloop teweegbrengen. Colitis en de begeleidende haard-infecties van nieren en blaas zijn de verwijderde resultaten van geestelijke en moreele onevenwichtigheid.”

„Geestelijk lijden verstoort de gezondheid diepgaand.”

In zijn hoofdstukken over „De uitwerking van physiologische en psychologische verrichtingen” en „De invloed van het geestelijke op het lichamelijke” bespreekt Carrel deze opvattingen zeer duidelijk en overtuigend.

Zoo geeft dit uiterst belangrijke boek ons als tandarts vele motieven voor ernstige beschouwingen, en als mensch een rijkdom van cultureele waarheden waaraan we niet mogen voorbij gaan. Vooral dit laatste is voor ons van het grootste belang, opdat wij niet ondergaan in een „des einen Triebs bewusst”, maar mogen stijgen tot „den Gefilden hoher Ahnen”.

Arnhem, September 1938.

R.W. BROEKMAN.